Баҳром Фирӯз

ПИСАРАК ВА БУЗҒОЛА

Талабаи синфи ҳафтум Дидор чор сол боз гӯшт намехӯрад. Шариконаш ӯро «баррача» гӯён мазоҳ мекунанд. Ба ин як воқеаи нохуш сабаб мешавад. Ба ҷойи Дидор ҳар бачаи дигар мебуд, аз гӯшт хӯрдан муқаррар даст мекашид...

Баҳром Фирӯз ин ҳикояро навишта, моро даъват мекунад, ки табиати атроф, ҳар гулу гиёҳ, хазандаю чарандаю паранда ва тамоми ҳайвони хурду бузурги онро дӯст доРему ҳифз кунем.

Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон

USAID
АЗ МАРДУМИ АМРИКО

Баҳром Фирӯз

ПИСАРАК ВА БУЗҒОЛА

Китоби мазкур бо кумаки мардуми Амрико нашр шудааст, ки аз Оҷонсии ИМА оид ба рушди байналмилалӣ (USAID) ба хонанда дастрас карда мешавад. Мазмун ва мундариҷаи китоб маҳсули фикри муаллиф буда, метавонад, бо нуқтаи назари USAID ва ҳукумати ИМА мувофиқат накунад.

Душанбе — 2020

ББК 84 (тоҷик) 7-4
Ф-620

Синфи 3. Сатҳи 3.2
Навъ/жанр: намоишнома/саҳнавӣ

Ф620 Фирӯз Б. **Писарак ва бузғола.** Душанбе, “.....”, 2020. 40 саҳ.

ISBN 000-0000-000-0-0

© 2020, Б. Фирӯз. Таҳия ва нашри китоби мазкур аз ҷониби Оҷонсии ИМА оид ба рушди байналмилалӣ (USAID) дар доираи Лоиҳаи «Ҳамроҳ бихонем» дар Тоҷикистон, рақами қарордод AID-176-C-16-00003 маблағгузорӣ шудааст. Ҳамаи ҳуқуқҳо ҳифз карда шуданд.

Талабаи синфи ҳафтум Дидор чор сол боз гӯшт намехӯрад. Баъзеҳо мегӯянд, ки вай дар умри худ дигар ҳаргиз гӯшт намехӯрад. Ҳатто хӯроки дар деги гӯштдор пухтагиро намечашидаст. Шариконаш ӯро «Баррача» гӯён мазоҳ мекунанд. Бачаҳо гоҳе таъна менамоянд, гоҳи дигар ба таъкид мегӯянд: «Агар гӯшт нахӯрӣ, ақлат заиф мешавад». Дидор барои ин гуна мавридҳо ҷавоби тайёр дорад: «Адиби машҳур Бернард Шоу гӯшт намехӯрдааст, аммо камақл набудааст-ку! Умри дароз дидаст, марди пурқувват будааст.

Дониста монед, ки ҳайвони аз ҳама зӯртарин — фил гиёҳхӯр аст!..» Агар калонсолон ҷиддан сабаби гӯшт нахӯрданашро пурсанд, вай дар ҷавоб ғӯлунгхойӣ мекард. Ҳарчанд исрор менамуданд, вале аз ӯ ҳеҷ кас ба ин савол ҷавоби таъйин намегирифт. Бинобар он ҳам, аксар гумон доштанд, ки вай табиатан аз гӯшт қимоб аст. Агар гӯшти хомро бубинад ва ё ногаҳон устухони куҳнаи мол ба дасташ афтад, чӣ гуна ранги рӯяш дока барин меканд, ҳеҷ кас пай намебурд.

Дидор ба фанни химия рағбат дошт. Китобу маҷаллаҳои гуногунро хонда, баъзан суханони ғалатӣ гӯяд, бачаҳо механдиданд. Вай рӯзе чунин даъвое пешниҳод кард: «таркиби гӯшт ва картошка хеле ба ҳам наздик аст. «Фарқ ҳамин ки дар картошка моддаи лейтсин камтар, дар гӯшт бештар,— гуфт ӯ.— Ҳамаи ин моддаҳо ва аминокислотаҳоро ба усули химиявӣ аз масолеҳи бағоят арзон гирифтан мумкин. Яъне, гӯшти сунъӣ сохтан мушкил не,— даъво кард вай. — Масалан, ба картошка андаке лейтсин ҳамроҳ кунанд, гӯшти болаззат мешавад!..»

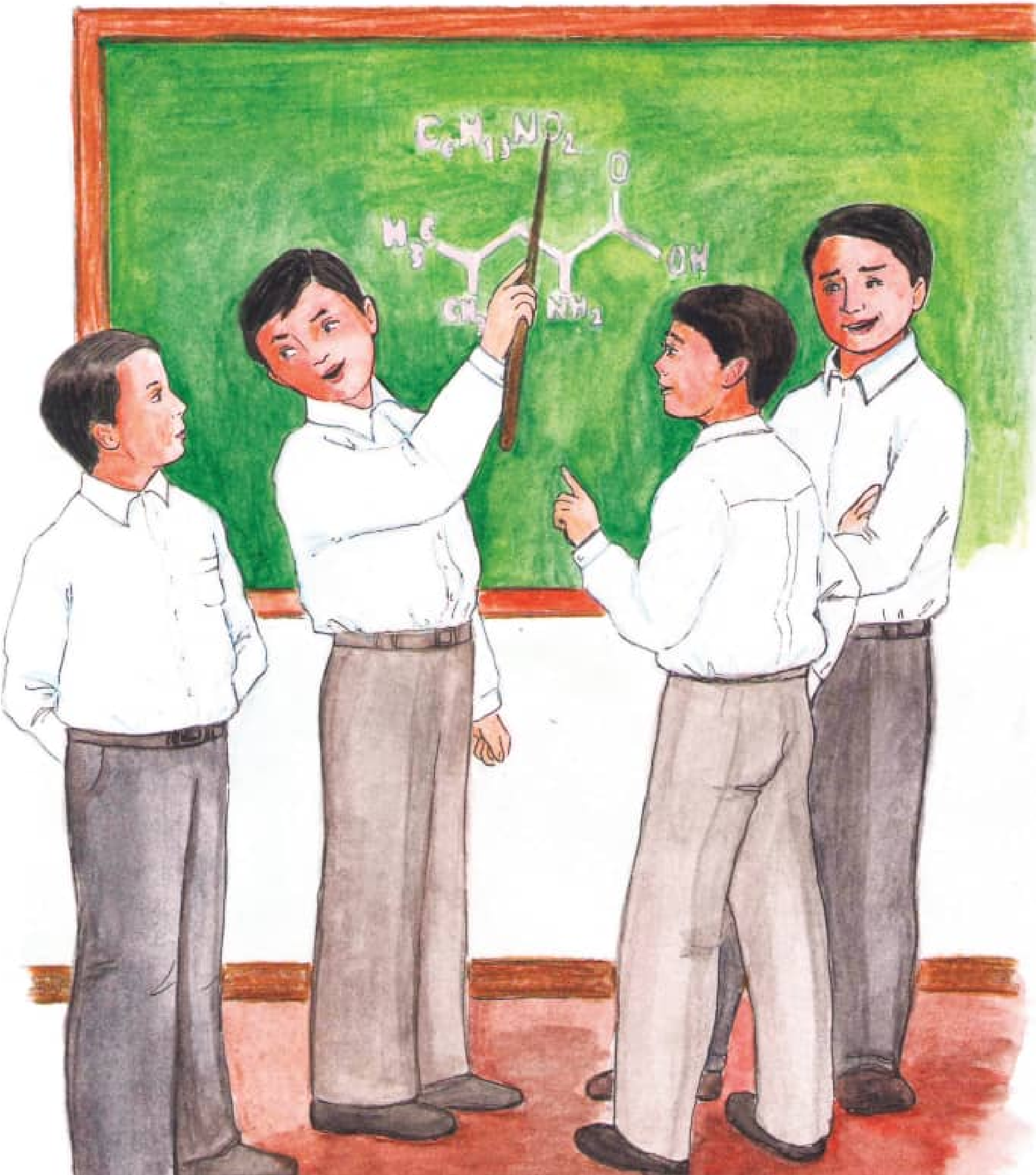
$C_6H_{13}NO_2$
O
H_3C
OH
CH_3
NH_2

Инро шунида, яке ба истеҳзо хандид, дигаре нобоварона даст афшонд. Ҳарчанд ки муаллим даъвои Дидорро «ин гапи маълум» гуфт, бачаҳо ба лақаби вай як калимаи дигар афзуданду ӯро «Баррачаи хаёлӣ» ном доданд.

— Дилат гӯшт мекашад? — бо тамасхур мепурсиданд.— Бихӯр. Ту қасам нахӯрдӣ-ку!.. Гӯшти сунъӣ месохтааст!..

— Ман аз гӯшт безор... Ин ҳамту орзу... Масалан, кайҳоннавард дар кайҳон хӯроки сунъӣ мехӯрад? Мехӯрад. Хӯроки синтетикӣ нобуд намешавад, арзон...

Ҳар як хислати ғайримаъмули инсон ҳатман сабабе дорад. Сабаби гӯшт нахӯрдани Дидор ба назари баъзеҳо инҷиқии бачагӣ ва ё аз хислати модарзоди ӯ намояд ҳам, дар асл як фоҷиаи дилхароше буд.

Чор сол пеш аз ин Дидор дар синфи сеюм мехонд. Рӯзи иди Наврӯз буд. Бузашон дугона зоиду барои Дидор ид болои ид афтод. Бузғолачаҳо ба вай бағоят маъқул афтоданд: яке сиёҳаки пурмағал, дигаре алояки хаппак.

Кам-кам вай ба онҳо чунон дилбастагӣ пайдо кард, ки шабу рӯзаш бе бузғолаҳо намегузошт.

Аз мактаб меомаду ҷузвдонашро монда, ними нонро мегирифту ба марғзор, ба назди бузичаҳо медавид. Нонро як бор худаш мегазид, якборӣ бузичаҳо ба навбат мегазиданд. Вай ҳамроҳи онҳо бозӣ мекард, дар талу теппаҳо медавид, аз шаххҳо мепарид, аз сойҳо меҷаҳид. Баъди дарс Дидор ба куҷое равад, ду бузичаи бозингар — Алояку Сиёҳак ғурунгосзанон, бо забони худ ким-чиҳо гуфта аз қафояш мерафтанд.

Баъд дар хонаи Дидорино чӣ муҳимме пеш баромаду падараш ба таваллою зории ӯ нигоҳ накарда, бузро бо як бачааш фурӯхт. Як

бузғолаи дигар — Сиёҳак ятим монд ва Дидор ба вай боз бештар дил баст.

Сиёҳак бузғолачаи шӯху бебок, зираку рамузфаҳм буд. Агар танга барин қашқаи пешонӣ ва сафедии аранг маълуми як сумашро ба назар нагирем, вай тамоман сип-сиёҳ буд. Сонитар аз тори сари бузғола мехчаи девор барин ду шохи рост зада баромад ва кам-кам қашқаи пешониаш сабзид.

Мӯйи пешонии писарбачаҳо барин як тӯбча шуд. Чашмони ӯ бо нигоҳи мағрур бебокона, ҳатто андаке озмоишкорона ба кас менигаристанд. Гӯё сухани касро,

кию чӣ будани ӯро медониста-
гӣ барин айёрона нигаристани ӯ
баъзеҳоро ҳайрон мекард. «Ҳӯ,
сағираи сарсахте, ба одам чунон
менигарад, ки гӯё аз вай ягон
чиз қарздор бошед!» — мегуф-
танд баъзеҳо бо химча ӯро аз
худ дур ронда. Сиёҳак дар ҷаво-
би андаке таҳдиду ситеза ду пойи
пешашро озод ба ҳаво бардош-
та, ба каллаҷанг ҳозир буданашро
намоиш медод.

Бузича ба Дидор унс гирифта,
аз ӯ лаҳзае ҷудоӣ намехост. Агар
Дидор аз пайи дарсхонӣ ба хона
дарояд, Сиёҳак бетоқатона дар
таҳи тиреза пой мекӯфт, рост

шуда ба дарун менигарист ва дам ба дам баас зада ҳамаро безор мекард. Сиёҳакро ба дарун раҳ намедоданд. Бадбахт як-ду бор худсарона ба хона даромада, аз падару модари Дидор сахтакак ҷазо дид. Не, вай дигар бор ҷуръат надошт, аз остона қадам ба дарун ниҳад.

Бузғолача ду пойи пешашро ба остона ниҳода ба як навъ ғут-ғути махсус Дидорро садо медод, ба забони худ ӯро зудтар баро мегуфт. Сиёҳак бе Дидор дилтанг буд ва ҳаргиз бе вай дар марғзор намечарид, агар баста намонанд, зуд баргашта меомад.

Ба одам ин гуна дилбастагии ҳайвони безабон ва бешуур ҳамаро ҳайрон мекард ва ҳар кас ба тарзе онро шарҳу эзоҳ медод. Дидор аз ин хусус андешида дар дилаш мегуфт, ки чӣ ҷойи тааҷҷуб, бузича ҳам монанди одамон ақлу дил дорад, некию бадиро мефаҳмад, ҳатто дили касро мехонад.

Табиат ба вай шуур ва забон надодаст, аммо аз ҳис маҳрум не. Тобистон, вақте ки аҳли хонавода шабҳо дар саҳни ҳавлӣ мехобиданд, ҷойи хоби Сиёҳак таҳи кати Дидор буд. Саҳари барвақт бедор шуда, ба по мехесту

сару рӯйи Дидори ҳанӯз масти хобро лесида ғурунгос мезад, балки ба забони худаш аз хоб хез мегуфт, кӣ медонад. Модар ба даст химча гирифта Сиёҳакро аз сари болини писараш дур меронд.

Аз рӯзе, ки бузича аз модар ҷудо шуд, Дидор ширчояшро бо вай ду ҳис карда мехӯрд. Аз алафҳо, Сиёҳак асосан, юнучқаи наврас ва печакро бо иштиҳо мехӯрд. Алафҳои дигарро ҳамту, сар-сарӣ даҳан зада мегузашт.

Аввали тирамоҳ. Нимрӯзӣ ҳавои деҳа танӯри тафсон барин нафаси касро мегардонд. Ҳама ба пахтачинӣ баромада, дар деҳа

фақат пирону бачаҳои хурд монда буданд. Ҳаво гарм, чунон сокит ва беҳаракат буд, ки ҳатто барги сафедорҳои сари роҳ намеҷунбид.

Ҳамсояи ҳавлӣ дар миёни онҳо Бобои Салом ба асояш такя карда, дар суфачаи назди дарвозааш дилтанг менишаст. Садаи деринсол ва чинору сафедори баланд ба таҳи дарвоза сояи ғафс андохтааст. Бобои Салом Дидорро дида, аз дур ба гап даромад.

— Канӣ, писар, имрӯз баҳо чӣ хел шуд?.. А?..

Бобо рӯзи дароз бе ҳамсуҳбат дилтанг менишаст. Айни долу зарби пахтачинӣ дар деҳа одами

бекор нест, то ки мӯйсафед чақ-чақ кунаду ғубори дилашро барорад.

— Ассалом, бобо, — гуфт Дидор наздик омада. Баъд аз роҳаш наистода ба саволи мӯйсафед ҷавоб дод: — Аз ҳисоб — панҷ, аз хониш — чор, дигараш баҳо намонд.

— Ҳа, дуруст, боракалло!.. Ҳа, воқеан, бузғоларо чиба фурӯхтӣ? А?.. Охир, вай ба ту ҷӯра буд-а! — гуфт ногаҳон бобо.

— Кадом бузғоларо? Сиёҳакро? — ранги рухи Дидор парид.

— Ҳа, ҳамон Сиёҳакро... Аз афташ, додот ба Комил-қассоб

фурӯхтаст. Ҳозиракак харакӣ гирифта гузашт. Гӯшт камчин, кушта гӯшташро мефурӯшад-дия.

— Не-е... Дигар буз будагист?

— Хайр, аҷаб не. Ман ба ҳамон бузғолаи ту монанд кардам.

Бо вуҷуди ин, Дидор шамол барин ба тарафи хонаашон давид.

Панҷ дақиқа аз миён гузашта-нагузашта вай баргашта ба қафо медавид. Саросема, ба шитоб, парешон ва гиряолуд метохт. Беихтиёр мегирист, вале арақи рӯяш бо ашки чашмонаш омехта, гиряи ӯро номаълум мекард. Ӯ аз пеши Бобои Салом гирдбод барин зуд гузашту рафт. Бобо аз қафояш

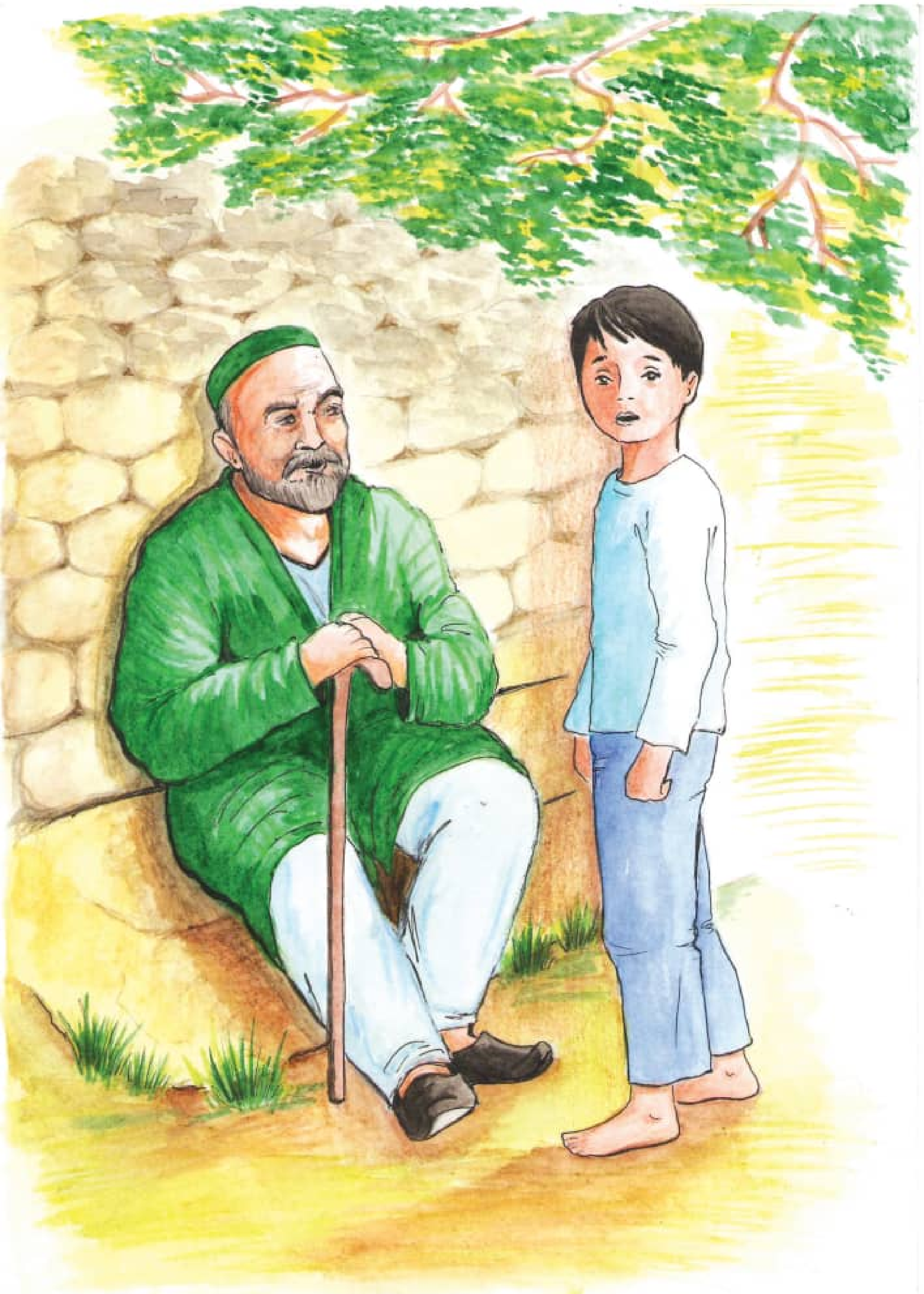

чӣ гуфт, ба гӯшаш надаромад ва ё шунида бошад ҳам, ба ақиб нанигарист.

* * *

Вай ба таҳи адир ба сурати як бачаи гӯлахие, ки дар афсонаҳо мегуфтанд, саропо арақшор ва хоколуд даромад. Хоки роҳ, ки ин вақти сол монанди упои занон маҳин ва мисли хокистари гарм пойро месӯхт, ба буҷули кас мерасид. Дар натиҷаи ба шитоб роҳ гаштан ҳоло ба сару рӯйи арақшори ӯ хок нишаста, андомашро ба кӯзаи гилин монанд карда буд.

Дидор Сиёҳакро дар саҳни ҳавлии қассоб бастагӣ дид. Вай пайваста арғамчинро кашида, фарёд мекард.

Ӯ беихтиёр ба сӯйи вай тохт, вале наздиктар рафта, саги калонеро дид, ки ҳалқа зада хоб буд. Дидор якбора аз раҳаш истод. Саг бачаи бегонаро дид, вале аз коҳилӣ сарашро набардошт, фақат таҳдидомез оҳиста ғуррид. Дидор се-чор қадам қафотар рафт. Дар саҳни ҳавлии қассоб ҳеҷ кас набуд. Дар гирду атроф ҳам. Дуртар, дар лаби ҷӯй зане ҷомашӯйӣ мекард.

Дидор оҳиста овоз баровард:

— Сиёҳак... Сиёҳак...

Саг чашмашро кушода, бо ҳайрат ба сӯйи вай нигарист, вале сарашро набардошт.

Зан овози ӯро нашунид. Сиёҳак номашро шунида, аввал як гӯшашро, баъд гӯши дигарашро ба сӯйи соҳибаш дошта, сонияе ба сӯйи ӯ нигарист, баъд якбора фарёду фиғон бардошт. Вай арғамчини ба гарданаш бастагиро чунон сахт кашид, ки банд гулӯяшро фишурд, овозаш гирифт ва бузғола якпаҳлӯ ба замин афтод. Дидор монанди мурғи посӯхта бетоқат гашт, вале ба ҷуз лутфу навозиши забонӣ ба Сиёҳак дигар мададе расонда наметавонист.

Вай ин дам ҷинси сагро дар олам ончунон нафрин гуфт, он қадар лаънат кард...

Дидор баробари Сиёҳак талвоса дошт, беихтиёр мегиристу дар рӯ ба рӯйи дари қассоб беқаророна ин сӯ он сӯ мегашт.

Аз миён ним соат барин вақт гузашт, аммо аз хонаи қассоб ҳеҷ кас берун намебаромад.

Зан аз сари ҷомашӯйӣ бархосту ба Дидор, ки бесаришта ва беқарор гирд мегашт, лаҳзае бо тааҷҷуб нигарист ва сонӣ наздиктар омад.

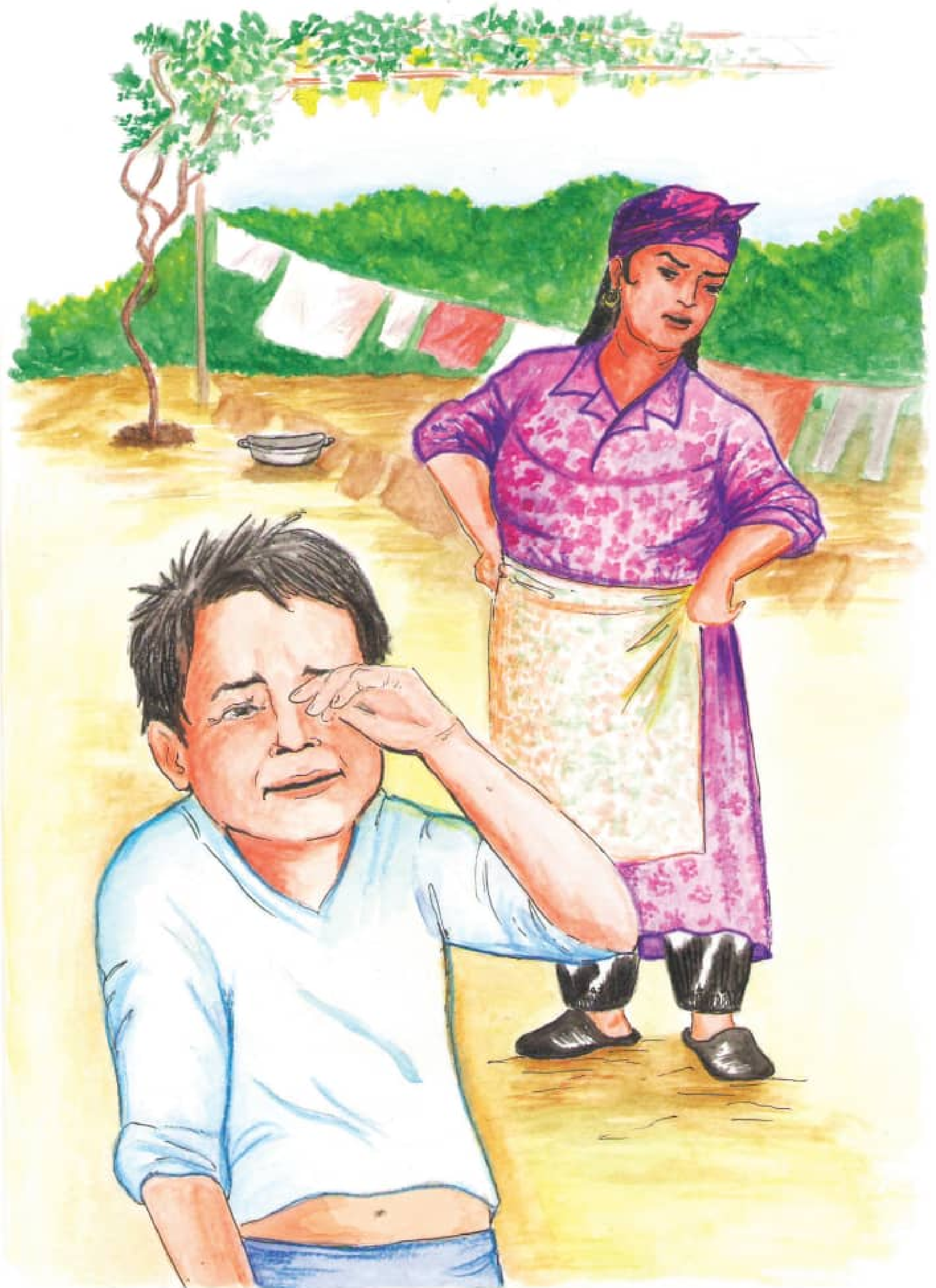

— Ҳой, бача, чӣ гум кардӣ, чаро гиря мекунӣ? —пурсид зан аз дуртар.

Азбаски гиря гулӯгираш карда буд, Дидор ба вай ҷавоб дода натавонист ва ҳиққосзанон бо пушти дасташ ашки чашмонашро пок кард.

Зан пештар омада, ба афту андоми Дидор зеҳн монд.

— Ба ман нигар, ту писари кӣ? А? Аз куҷоӣ?

Дидор ҷавоб надод.

— Дар ин ҷойҳо чӣ мекунӣ? Ё катӣ додот омадию уна гум кардӣ?

— Не... Сиёҳак... оварданд... — Дидор ба сӯйи ҳавлӣ ишора кард.

— Сиёҳакат кӣ худаш?

— Сиёҳак... Бузичаи ман, — Дидор ба сӯйи бузғола ишора кард.

— Ҳа-а... Қассоб оварданд? — ба сӯйи ҳавлӣ нигариста бузғоларо диду ба гапи ӯ сарфаҳм рафт зан.

Дидор ба тасдиқ сар ҷунбонд.

Дар сари ин гуфтугӯ буданд, ки қассоб аз хонааш берун баромаду дар болои зинапоя рост истода хамёза кашид. Вай ба майли хотир, дастонашро боло бардошта хамёзакашӣ мекард.

Сиёҳак ҳамвора гарданашро аз банд халос кардан мехосту фарёд мезад. Овозаш ҳоло гирифта, хирросӣ гашта буд.

— Ҳой, қассоб-амак, бузи ин шӯра овардед, аз қафоятон гириста омадаст, — гуфт зан бо овози баланд, ба як навъ оҳанги тантана, гӯё Дидор барои қассоби сиёҳчурдаи ҳайкалвор ягон хушхабар оварда бошад. Баъд ба саг чашмаш афтоду хам шуда, аз замин чӯбчаеро гирифта, ба он таҳдид кард: — Алопар, хез гум шав! Хез!

Саг коҳилона аз ҷояш бархосту бо тааҷҷуб ду-се бор ба зан нигарист ва якта-якта қадам монда ба қафои ҳавлӣ гузашт.

Сиёҳак худро ба сӯйи Дидор кашида, ба ҳар нағма баоc мезад.

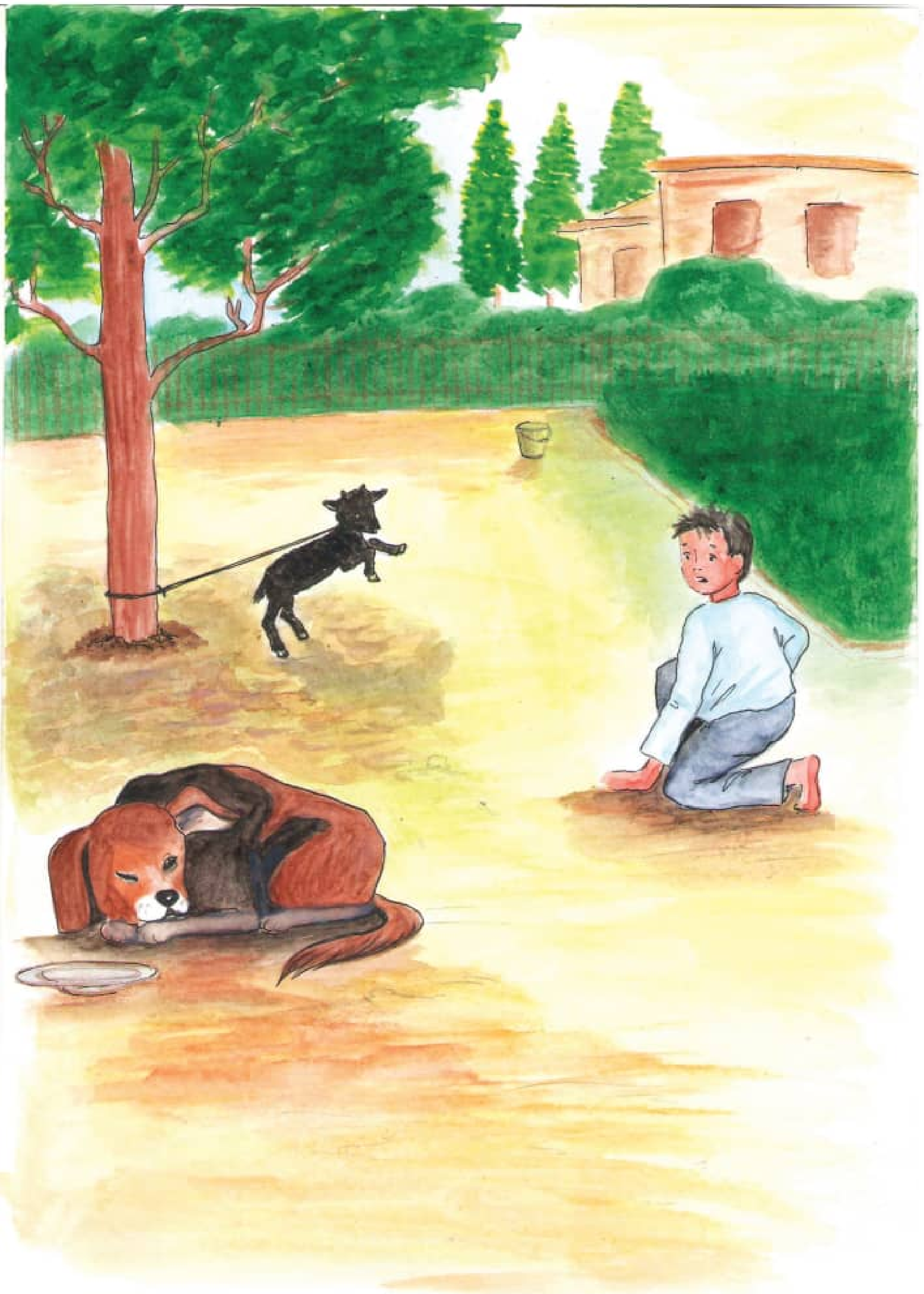

— Кӣ омадаст гуфтӣ? — қассоб наздик омада, як бор ба зан, як бор ба Дидор нигаристу пурсид.

— Бузи ин бачаяка овардед, пиёда аз қафотон омадаст...

— Амак, ин... Сиёҳаки ман... — Дидорро боз гиря гулӯгир кард ва ашк аз чашмонаш якбора ба рӯяш рехт.— Накушед... ман мебарам...

Сиёҳак ин дам ғут-ғуткунон кимчиҳо мегуфту сару рӯйи Дидорро мелесид.

— Э, ана гапу мана гап! — хандид қассоб. Баъд чунон ки бо кӯдаки панҷсола ҳазлу шӯхӣ мекарда бошад, гуфт:

— Охир, ман ина аз додот харидам-ку! А?.. Акнун чӣ мешавад? Додот ту катӣ маслиҳат накарда фурӯхт? — Вай гиряву зории бачагонро нозу нуз ва ё ҳамту инҷиқию эркагӣ меҳисобид. — Пул додам...

Хӯш... савдоро гардонда намешавад, писар. Айб аст.Ту ҷавони кап-калон шудию ҳолӣ барои ҳамин бузича гиря мекунӣ?! Айб аст... Э, аз деҳа то ҳамин ҷо пиёда омадӣ?.. Э, боракалло! — бо завқ хандид вай.

Зан ба Дидор бо як навъ табассуми дилсӯзона такрор-такрор нигаристу оҳиста-оҳиста басари ҷомашӯйиаш рафт.

— Амак, ин Сиёҳаки ман...

— Додот ба пули ин барои ту сафедакаша мехарад. Чӣ фарқ дорад?! Сиёҳак бошад ҳам, калонак шудаст, гӯшт гирифтаст. Расо бонӣ кардай-да-а?

— Амак, ин аз они ман...

— Акнун аз они ман шуд, писар. Э, ту наход нафаҳмӣ?

— Бидиҳед, амакҷон,— зорӣ мекард Дидор.— Накушед... вай... вай... дуои бад мекунад.

— Э, додот пулаша аз ман гирифт!.. Ту ғалатӣ будӣ-ку!

Дидор кисаашро кофту аз он якто яксӯмии чорқатро бароварда,

оҳиста қати онро кушод ва ба қассоб нишон дод.

— Ана, пул дорам... Боз мебиёрам.

—Ҳа-ҳа-ҳа...— қоҳ-қоҳ зада хандид қассоб.— Ту ина аз куҷо гирифтӣ? А?.. Росташа гӯй, аз киссаи додот духдидӣ? А?

— Не, худи додом доданд, дар танаффус санбӯса харида хӯр гуфтанд.

Вай бо умеду илтиҷо ба чашми марди қассоб менигарист, вале андоми ӯ якзайл бепарво ва сангин буд.

— Ман барои молҳоятон алаф мебиёрам... Аз кӯҳ ҳезум ҳам

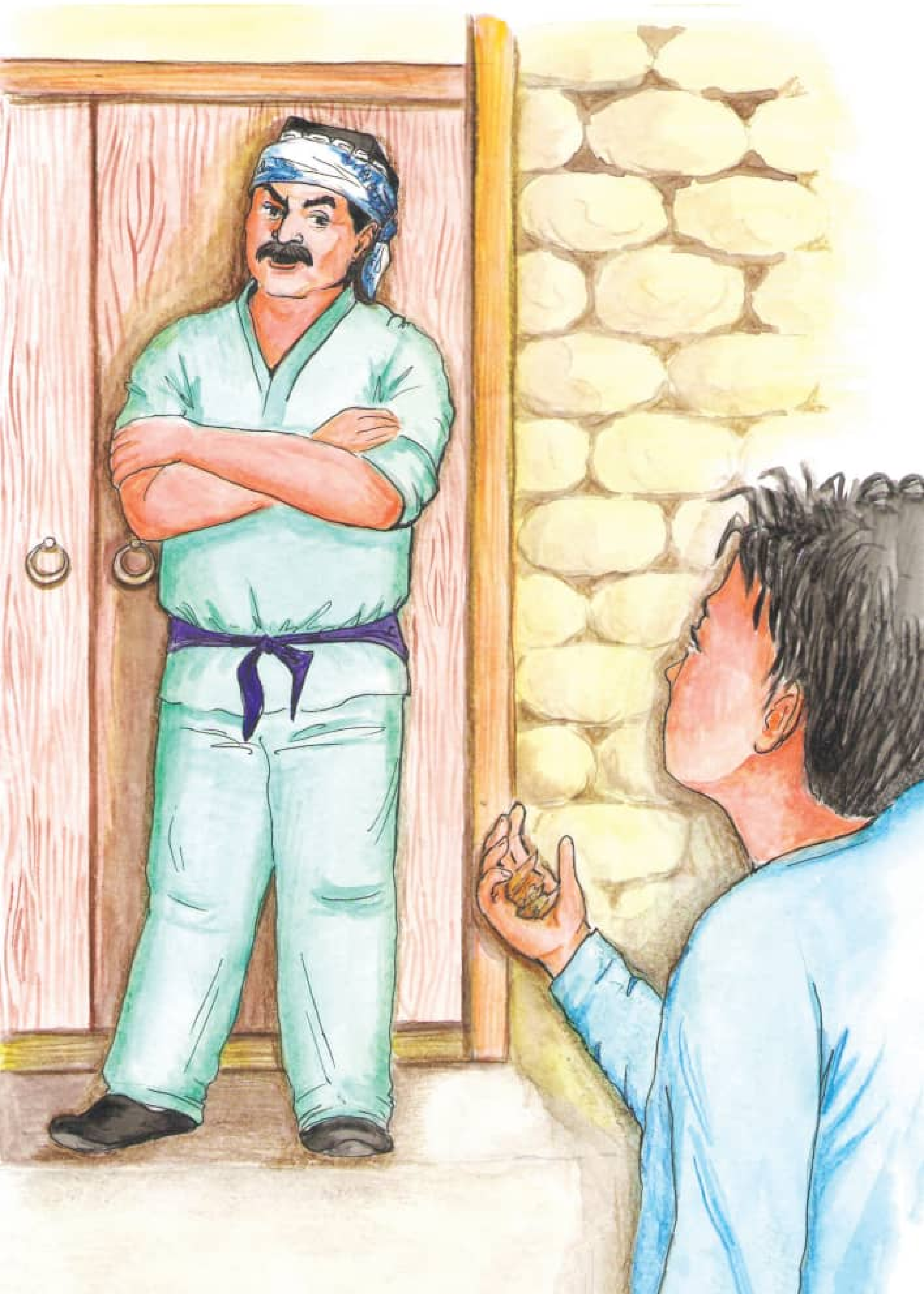

оварда метавонам... Амакҷон, Сиёҳакро накушед, ба ман диҳед... Ман хар катӣ ҳар рӯз ба молҳоятон алаф оварда медиҳам.

— Ба ман нигар,— оқибат ба вай раҳми қассоб омад магар, ба насиҳат пардохт,— бузатро ба ман фурӯхтанд, мефаҳмӣ? Додот аз ман пулаша гирифт. Пули мӯл гирифт.

Ба он пул балки ба ту ягон чиз мехаридагист? Акнун ин буз аз они ман...

— Хайр, амак, пулатона гиреду Сиёҳака диҳед... Ин Сиёҳак... беозор, сағира аст. Вай дар ин ҷа зиқ мешавад, ҳеҷ чиз намехӯрад... Сонӣ касал мешавад...

Баъди он ки мусоҳиба хеле тӯл кашиду ин мавзӯъ ба дили қассоб зад, ӯ ба Дидор гуфт, ки рафта аз додот пулро пас биёру аз хонаи мо бузатро бар. Дидор бо ҳамин умед шитобон ба қафо гашт.

Аммо дар хона ҳам талаби ӯро шунида, хандиданд.

* * *

Рӯзи дигар вай боз роҳи хонаи қассобро пеш гирифт. Сиёҳакро аз қассоб пурсида гирифтанӣ, ҳеҷ набошад, онро як назар дида, обу алафашро дода, сонӣ баргашта омадан хост. Дар ҳавои тафсон шаш километр раҳро пиёда гузашта, ба ҳавлии ӯ расид, вале... Пӯсти Сиёҳакро дар тор овезон диду ногаҳон, гӯё саг тала карда бошад, бо гиряю фиғон ба қафо тохт...

Соли 1979.

Баҳром Фирӯз

БУЗҒОЛА ВА ПИСАРАК

Рассом: Замира Набиева
Муҳаррири масъул: Азизи Азиз
Ҳайати таҳрир: Баҳриддин Камолиддинов,
Мирзо Солеҳ, Саидамир Аминов,
Абдуҷаббор Алиев, Фаридуни Умарбек
Мушовирон: Аҳмадшоҳ Комилзода,
Муҳиддин Зиёиён
Тарроҳ: Владимир Казберович

Ба чопаш ... имзо шуд. Андозаи 60×84/16.
Коғази офсет. Чопи офсет.
Ҷузъи чопии шартӣ 2,5. Адади нашр ... нусха.

Дар матбааи ... чоп шуддааст.

Хонандаи азиз!

Шодем, ки боз як асари тоза мутолиа кардӣ. Офарин! Умедворем, ин китоб ба ту писанд омад. Бовар дорем, ки пас аз хондан нуктаҳои муҳимми китобро баён карда метавонӣ:

1. Муаллифи асар кист?
2. Асар чӣ ном дорад?
3. Асар дар бораи чӣ маълумот медиҳад?
4. Кадом чизҳои муҳимро омӯхтӣ?
5. Кадом маълумот ба ту маъқул шуд?
6. Аз мазмуни асар чӣ хулоса баровардӣ?

Бовар дорем, мазмуни китоби хондаатро ба ҳамсинфу ҳамсол, шиносу дӯст ва хоҳару бародаронат нақл мекунӣ ё мутолиаи онро тавсия медиҳӣ.

Китоб ройгон дастрас карда мешавад.